

Tuntutan Undang-Undang dan Pendekatan Malaysia di dalam Kes Pulau Ligitan, Pulau Sipadan dan Pedra Branca

Malaysia's Legal Claims and Approaches in the Cases of Ligitan, Sipadan and Pedra Branca

AZLIE ISMAIL DAN GEETHA GOVINDASAMY

ABSTRAK

Tujuan artikel ini adalah untuk memaparkan penggunaan instrumen perundangan antarabangsa oleh kerajaan Malaysia di dalam menjustifikasikan tuntutan maritimnya di samping menjelaskan keputusan yang diambil oleh Mahkamah Keadilan Antarabangsa/International Court of Justice (ICJ). Secara umumnya, negara-negara Asia Tenggara enggan menyelesaikan konflik pertikaian wilayah menerusi penglibatan institusi keadilan antarabangsa. Namun, Malaysia mengambil keputusan untuk merujuk isu pertikaian wilayah dengan Indonesia dan Singapura berhubung dengan Pulau Ligitan dan Sipadan serta pemilikan Pedra Branca ke ICJ. Pada masa yang sama, konflik hak dan kedaulatan ke atas Pedra Branca ini juga melibatkan Batuan Tengah (Middle Rocks) dan Tubir Selatan (South Ledge) yang turut terletak di Selat Singapura. Justeru itu, kajian yang berbentuk kualitatif ini menyoroti semula kronologi status kedua-dua kes berkenaan berdasarkan kepada aspek sejarah, undang-undang antarabangsa dan perlaksanaan kawalan efektif. Kemudiannya, keputusan ICJ dikaji untuk memahami bagaimana status dan pemilikan sesebuah wilayah ditentukan. Dalam hal ini, ICJ memutuskan bahawa kedaulatan Pulau Ligitan dan Sipadan adalah milik Malaysia manakala Pedra Branca diberikan kepada Singapura. Berdasarkan Malaysia sebagai pewaris kepada Kesultanan Johor, ICJ memberikan Middle Rocks kepada Kuala Lumpur. Pihak Mahkamah sedia maklum bahawa South Ledge terletak pada ketinggian air pasang rendah. Disebabkan tidak terdapat sebarang persetujuan sempadan maritim yang jelas, maka ICJ menyerahkan soal hak dan kedaulatan South Ledge kepada Malaysia dan Singapura. Hasil analisis mendapati prinsip kawalan efektif dan kegagalan menyuarakan sebarang bantahan terhadap pelbagai aktiviti menjadi faktor-faktor penentu dalam memutuskan status pemilikan wilayah. Melalui penerimaan keputusan mahkamah secara terbuka, Malaysia telah menunjukkan kesediaannya untuk mengimplementasikan keakurannya terhadap undang-undang antarabangsa dengan penuh kepercayaan, semata-mata bagi mengukuhkan hubungan baik sesama negara jirannya. Maka, kes Pulau Ligitan dan Sipadan serta Pedra Branca boleh menjadi rujukan kepada negara-negara lain yang mempunyai konflik yang sama. Dengan berbuat demikian, keamanan dan kestabilan rantau dapat dikekalkan.

Kata kunci: Malaysia; Ligitan; Sipadan; Pedra Branca; Mahkamah Keadilan Antarabangsa

ABSTRACT

The purpose of this article is to illustrate the use of international legal instruments by the Malaysian government in justifying its maritime claims and explaining the decisions taken by the International Court of Justice (ICJ). Generally, Southeast Asian countries are reluctant to resolve conflicts of territorial disputes through the involvement of international justice institutions. Nevertheless, Malaysia decided to refer its territorial disputes with Indonesia and Singapore in relations to Pulau Ligitan and Sipadan as well as the ownership of Pedra Branca to the ICJ. At the same time, rights and sovereignty over Pedra Branca also involved Middle Rocks (Batuan Tengah) and South Ledge (Tubir Selatan), which are also located in the Straits of Singapore. Consequently, this qualitative study highlights the chronology of both cases based on the aspects of history, international law and the implementation of effective control. Next, the ICJ's findings are reviewed to comprehend how the status and ownership of a territory is determined. In this case, the ICJ decided that the sovereignty of Ligitan and Sipadan Islands belonged to Malaysia while Pedra Branca was

granted to Singapore. Based on Malaysia as the successor to the Johor Sultanate, the ICJ granted Middle Rocks to Kuala Lumpur. The Court acknowledged South Ledge as being located at a low tide elevation. Due to the absence of any clear maritime boundary agreements, the ICJ handed the issue of the rights and sovereignty of South Ledge over to Malaysia and Singapore. The results of the analysis found that the principle of effective control and the failure to voice out any objections to the several activities conducted became the determining factors in deciding the status of the territorial ownership. By openly accepting the Court's judgments, Malaysia demonstrated its willingness as well as trust in implementing its compliance to international law, solely in order to strengthen good relations with its neighbors. Therefore, the cases of Ligitan and Sipadan Islands and Pedra Branca can be examples to other countries that have similar conflicts. In so doing, peace and stability of the region is able to be sustained.

Keywords: Malaysia; Ligitan; Sipadan; Pedra Branca; Court of Justice

PENDAHULUAN

Secara tradisional, sesebuah negara yang berdaulat sepatutnya mempunyai sempadan yang tetap dan jelas (Fox 1997). Maka, pertikaian wilayah wujud apabila berlakunya penentuan sempadan yang kurang jelas (Huth 2000). Keadaan ini berlaku kerana undang-undang antarabangsa itu sendiri tidak mempunyai set peraturan yang terperinci di dalam mendefinisikan soal kedaulatan sesebuah negara (Harding and Lim 1999). Selain daripada itu, penggunaan bahasa tidak jelas di dalam membentuk sesebuah perjanjian penetapan sempadan turut menyumbang kepada kewujudan konflik pertikaian wilayah (Pan 2009). Kebiasaannya isu tersebut juga berkait dengan soal budaya, keagamaan dan semangat nasionalisme sesuatu etnik serta faktor penguasaan sumber asli (Joseph 2017; Mancini 2013). Dalam kebanyakan kes, rantau Asia Tenggara sering berhadapan dengan isu pertikaian wilayah yang berpunca daripada konflik akibat bidang kuasa maritim yang kurang jelas. Oleh hal yang demikian, pulau kecil dan batuan yang terdapat di kawasan laut boleh menjadi subjek utama kepada kewujudan konflik di antara negara-negara yang terdapat di rantau tersebut. Memandangkan isu pertikaian wilayah berkait rapat dengan kepentingan nasional dari pelbagai aspek, negara yang terlibat enggan kehilangan wilayah yang dituntut kerana kerisauan wujud implikasi politik domestik, ekonomi dan sosial yang bakal berlaku. Perkara yang lebih penting adalah apabila pemimpin negara gagal untuk mendapatkan hak pemilikan ke atas wilayah yang dituntut, hal ini berpotensi menonjolkan kelemahan kerajaan yang memerintah (Allison & Hensel 2002).

Dalam dasar luar Malaysia pula, 'keselamatan nasional' merujuk kepada pertahanan kedaulatan negara melalui pelbagai inisiatif seperti pembangunan ketenteraan, pendekatan diplomasi dan perisikan

(Ramli & Zainus 2017). Aspek kedaulatan pula boleh dilihat melalui penglibatan Malaysia dalam konflik pertikaian wilayah yang melibatkan negara-negara jiran seperti Filipina berhubung tuntutan ke atas Sabah, Indonesia berhubung hak dan kedaulatan ke atas Pulau Sipadan dan Pulau Ligitan, Singapura dengan pemilikan ke atas Pedra Branca, Brunei dengan isu pemilikan daerah Limbang, dan Thailand dengan penandaan sempadan negara. Selain itu, Malaysia juga terlibat dalam persaingan tuntutan ke atas sebahagian Kepulauan Sparty yang turut dituntut oleh Filipina, Brunei, Vietnam, China dan Taiwan.

Semua negara-negara memberi pelbagai justifikasi terhadap tuntutan mereka melalui beberapa instrumen seperti perjanjian, kawalan efektif, bukti-bukti sejarah dan prinsip *uti possidetis juris* di dalam proses untuk mendapatkan hak pemilikan sesebuah wilayah (Sumner 2004). *Uti possidetis juris* merujuk kepada prinsip undang-undang antarabangsa yang menyatakan bahawa negara-negara baru yang mencapai kemerdekaan seharusnya mempunyai sempadan yang sama seperti sebelum kemerdekaan. Artikel ini membincangkan bagaimana kerajaan Malaysia menggunakan instrumen perundangan antarabangsa di dalam menguruskan konflik pertikaian wilayah dengan menjadikan kes Pulau Ligitan dan Pulau Sipadan serta Pedra Branca sebagai rujukan utama. Artikel ini juga mengetengahkan keberkesanan Mahkamah Keadilan Antarabangsa/*International Court of Justice* (ICJ) sebagai medium penyelesaian isu pertikaian wilayah, khususnya di rantau Asia Tenggara. Kajian kes terpilih memberikan pemahaman yang lebih mendalam mengenai keakuratan Malaysia terhadap keputusan yang dibuat oleh ICJ dan menerima Rangkakerja Pembangunan Bersama (Framework of Joint Venture Development) di dalam mencari jalan penyelesaian.

Kedaulatan merupakan aspek penting dalam soal pertikaian wilayah. Setiap negara yang berdaulat mempunyai ciri-ciri tertentu, termasuk sempadannya sendiri (Fowler & Bunck 1996). Pertikaian wilayah menunjukkan bahawa kedaulatan tidak semestinya bersifat tetap kerana undang-undang antarabangsa mengambilkira pelbagai faktor semasa proses menentukan pemilikan sesebuah wilayah yang dipertikaikan. Tambahan pula, Thomson (1995) menekankan siapakah dan apakah kriteria yang menentukan kedaulatan sesebuah wilayah. Dalam hal ini, Sumner (2004) berpendapat bahawa kebanyakan kes pertikaian wilayah yang dibicarakan oleh ICJ berdasarkan beberapa aspek seperti perjanjian, geografi ekonomi, kebudayaan, kawalan efektif, sejarah, prinsip *uti possidetis* (sempadan sesebuah negara tidak berubah melainkan ia diperuntukkan sebaliknya oleh perjanjian), elitisme dan ideologi. Sehubungan dengan itu, artikel ini dimulakandengan memberi gambaran keseluruhan mengenai pertikaian wilayah yang melibatkan kes hak dan kedaulatan ke atas Pulau Ligitan dan Pulau Sipadan, diikuti dengan kes pemilikan Pedra Branca. Dalam kedua-dua kes tersebut, peranan ICJ sebagai agensi yang menentukan kedaulatan ditekankan. Tambahan pula, keputusan yang dibuat oleh ICJ dianalisis. Akhir sekali, artikel ini menekankan keberkesanan ICJ dalam kes pertikaian wilayah Malaysia dengan Indonesia dan Singapura.

KONFLIK DAN KEPUTUSAN ICJ

Kebanyakan proses penandaan sempadan di antara negara-negara di rantau Asia Tenggara telah ditentukan oleh kuasa penjajah. Setelah negara-negara ini (dengan pengecualian Thailand yang tidak pernah dijajah oleh pihak Barat) mencapai kemerdekaan selepas tamatnya Perang Dunia Kedua pada tahun 1945, pertindihan sempadan yang kurang jelas menjadi asas kepada kewujudan pertikaian wilayah sama ada darat atau perairan.

Disebabkan sensitiviti politik yang wujud di antara negara-negara Asia Tenggara, terdapat kesukaran di dalam menguruskan konflik secara terbuka. Negara-negara tersebut lebih cenderung mengelakkan diri daripada menyelesaikan sebarang konflik (Acharya 2001; Busse 1999). Tambahan pula, negara-negara tersebut kurang berminat menggunakan khidmat agensi antarabangsa untuk menyelesaikan isu pertikaian wilayah. Akibatnya, kebanyakan konflik di Asia Tenggara

tidak mempunyai sebarang penyelesaian. Tetapi, Malaysia, Indonesia dan Singapura mengambil langkah berani untuk merujuk tuntutan maritim di antara satu sama lain ke ICJ.

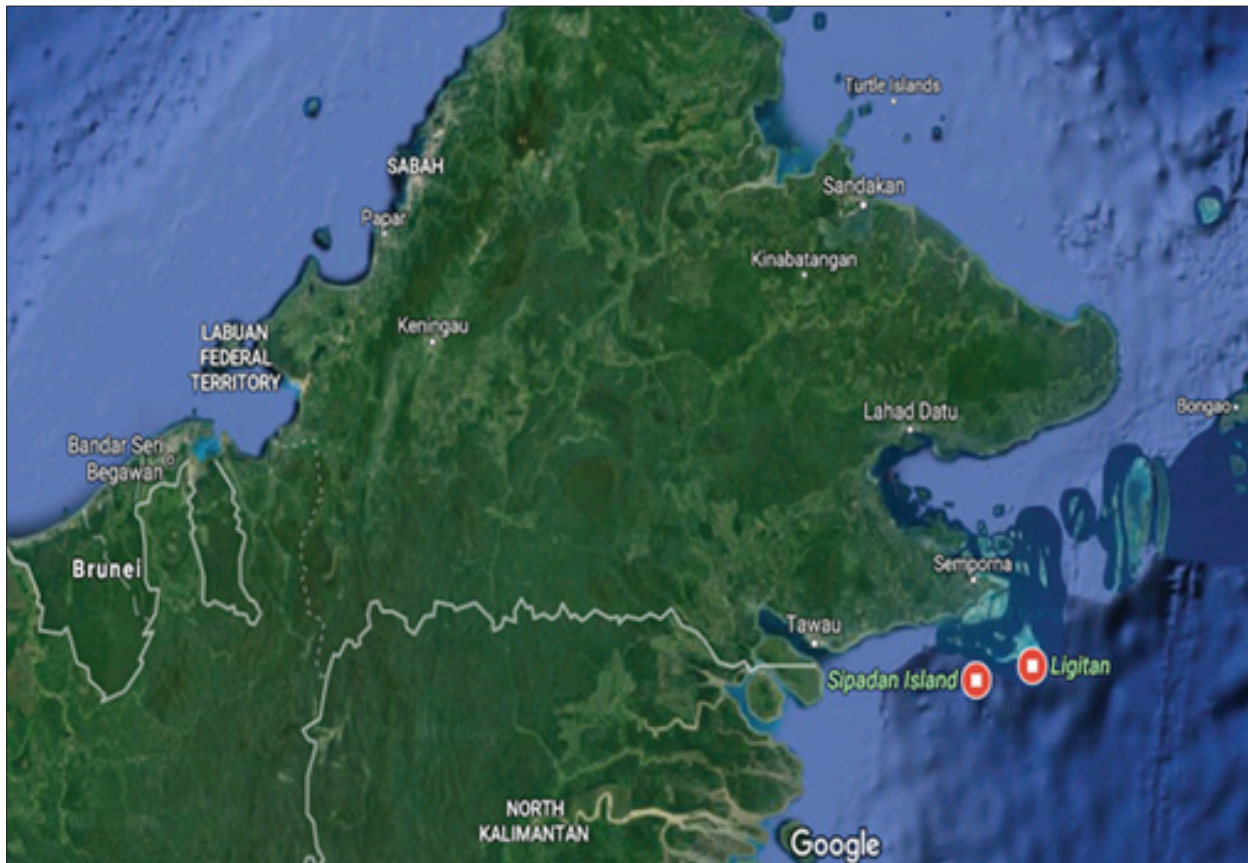
PERTIKAIAN PULAU LIGITAN DAN SIPADAN

Pulau Ligitan dan Pulau Sipadan berlokasi di Laut Sulawesi. Jarak di antara kedua-dua pulau ini adalah lebih kurang 15.5 batu nautikal (rujuk Peta 1). Pembentukan Malaysia pada tahun 1963 secara tidak langsung menyebabkan Pulau Ligitan dan Sipadan menjadi sebahagian daripada wilayah Malaysia apabila Sabah dan Sarawak menyertai Tanah Melayu (Asri 2007).

Kemasukan Sabah dan Sarawak secara tidak langsung mengubah sempadan perairan negara khususnya di kawasan pantai timur Pulau Borneo. Situasi ini membawa kepada pertikaian di antara Malaysia dan Indonesia. Sepuluh tahun kemudian, pada bulan Disember 1979, Malaysia mengeluarkan peta baru yang menunjukkan dengan jelas bahawa lokasi Pulau Ligitan dan Sipadan berada dalam kawasan kekuasaannya (Butcher 2013). Tindakan tersebut mendapat bantahan daripada pihak Indonesia.

Pertikaian terhadap hak dan kedaulatan kedua-dua pulau ini sudah pun bermula sejak tahun 1969 apabila Kuala Lumpur dan Jakarta membincangkan tentang sempadan perairan masing-masing semasa *United Nations Convention on the Law of the Sea 1960* (UNCLOS II) (Hasjim 2013). Pihak Malaysia mahu menggunakan peta Indonesia yang tidak memasukkan Pulau Ligitan dan Sipadan sebagai wilayahnya. Manakala, Indonesia pula mendesak agar peta yang dikeluarkan oleh Kuala Lumpur digunakan kerana kedua-dua pulau tersebut tidak dipaparkan dalam peta Malaysia (Butcher 2013). Perundingan tersebut gagal menyelesaikan kes pemilikan Pulau Ligitan dan Sipadan.

Kemudiannya, Indonesia dan Malaysia membentuk undang-undang yang menetapkan Zon Ekonomi Eksklusif (ZEE) masing-masing di perairan Laut Sulawesi pada sekitar tahun 1980-an. Akibatnya, konflik ini bukan sahaja melibatkan isu kedaulatan tetapi juga hak mengeksploitasi sumber ekonomi seperti gas, petroleum serta akses kepada aktiviti perikanan (Butcher 2013). Indonesia sekali lagi membantah apabila pihak swasta daripada Malaysia mula membangunkan Pulau Sipadan pada tahun 1991 sebagai pusat pelancongan. Jakarta berpendapat bahawa pembangunan tidak

PETA 1. Pulau Ligitan dan Pulau Sipadan

Sumber: Google Maps <

<https://www.google.com.hk/maps/@5.3778426,117.9922407,460123m/data=!3m1!1e3>>. Retrieved on: 18 May 2017.

seharusnya dilakukan di pulau tersebut kerana isu pertikaian belum lagi diselesaikan (Butcher 2013). Isu pemilikan Pulau Ligitan dan Sipadan semakin diperdebatkan oleh Kuala Lumpur dan Jakarta tetapi perundingan gagal mencapai kata sepakat. Akhirnya Malaysia dan Indonesia mengambil keputusan bersama untuk merujuk kepada pihak ketiga.

Melalui persetujuan khas yang bertarihpada 2 November 1998, Malaysia dan Indonesia bersetuju bahawa ICJ harus menentukan negara manakah yang mempunyai hak dan kedaulatan ke atas Pulau Ligitan dan Sipadan (International Court of Justice 2002a: 263). Walaupun kes ini berkait langsung dengan Malaysia dan Indonesia, Filipina menunjukkan minat untuk campurtangan di dalam isu tersebut dengan memfailkan permohonan ke ICJ pada tahun 2001 atas dasar kepentingan negaranya. Kuala Lumpur berasakan Manila tidak mempunyai alasan perundangan yang kukuh untuk terlibat dalam kes kedaulatan pulau-pulau tersebut. ICJ turut berpendapat bahawa Filipina gagal menunjukkan kepentingan perundangan

untuk campur tangan. Justeru itu, mahkamah menolak permintaan Filipina pada 23 Oktober 2001 (Hafriza 2003).

Pulau Ligitan ialah sebuah pulau yang kecil dan bersifat kekal di atas aras laut. Kawasan ini terletak lebih kurang 21 batu nautikal dari Tanjung Tutop, daerah Semporna di Sabah. Manakala Pulau Sipadan yang mempunyai keluasan lebih kurang 0.13 km persegi yang terletak lebih kurang 15 batu nautikal dari Tanjung Tutop dan 42 batu nautikal dari kawasan timur Pulau Sebatik. Pulau Sipadan merupakan sebuah pulau yang terhasil daripada aktiviti gunung berapi yang dikelilingi dengan batu karang dan atol (International Court of Justice 2002a: 263). Tidak seperti Pulau Ligitan, Pulau Sipadan telah dibangunkan menjadi sebuah kawasan peranginan untuk tujuan aktiviti penyelaman skuba sejak tahun 1980-an (International Court of Justice 2002).

Kuala Lumpur membuktikan hak pemilikan Pulau Ligitan dan Sipadan menerusi beberapa siri penyerahan kuasa. Pertama, penyerahan kuasa

daripada Sultan Sulu kepada kuasa Sepanyol pada tahun 1878, yang seterusnya secara berperingkat diserahkan kepada Amerika Syarikat, United Kingdom dan Northern Ireland dan akhirnya kepada Malaysia pada tahun 1963 (International Court of Justice 2002a).

Malaysia juga menyatakan bahawa Pulau Sipadan adalah kawasan pengumpulan telur penyu dan ia adalah aktiviti ekonomi yang lazim bagi masyarakat tempatan. Selain daripada itu, pulau tersebut turut dijadikan sebagai kawasan perlindungan burung-burung pada tahun 1933 oleh pihak pentadbir Borneo Utara (International Court of Justice 2002). Tambahan pula, Pulau Sipadan merupakan kawasan tinjauan untuk aktiviti maritim yang berkait rapat dengan perikanan, pelayaran, permasalahan kapal karam dan sebagainya (International Court of Justice 2002a: 270).

Di dalam menganalisis konflik pertikaian wilayah, prinsip kawalan efektif adalah salah satu kaedah yang digunakan (Liang & Liu 2013). Prinsip ini merujuk kepada objektif sesebuah negara terhadap pentadbiran kawasan baru dengan membuktikan kewujudan aktiviti-aktiviti tertentu. Ini termasuklah penempatan yang bersifat kekal atau sementara dan pelaksanaan kegiatan ekonomi tanpa ada sebarang gangguan daripada kuasa luar di dalam suatu jangka masa yang tertentu. Berdasarkan beberapa siri instrumen perundangan serta aktiviti yang wujud di pulau tersebut, Malaysia mengesahkan kawalan efektifnya (International Court of Justice 2002a).

Pada umumnya, perjanjian diantara negara-negara yang berdaulat bertindak sebagai sumber utama dalam menyelesaikan isu pertikaian wilayah. Artikel 31 dalam Konvensyen Vienna menyatakan bahawa semua perjanjian seharusnya diinterpretasikan “dengan penuh kepercayaan”. Manakala Artikel 38 berdasarkan statut ICJ pula menyatakan mahkamah diwajibkan mengesahkan dan mengambil kira sebarang perjanjian yang wujud (Article 31, 1969; Article 38, n.d). Berbeza dengan tuntutan Malaysia, Indonesia pula menuntut hak dan kedaulatan ke atas Pulau Ligitan dan Sipadan berdasarkan kepada Konvensyen 1891 di dalam menentukan sempadan antara jajahan British dan Belanda di Nusantara (International Court of Justice 2002a). Memandangkan koordinat kedua-dua pulau tersebut terletak di selatan 4° 10' selari utara, Indonesia menganggap bahawa hak dan kedaulatan ke atas kedua-dua wilayah tersebut sepatutnya diberikan kepada Jakarta berdasarkan Konvensyen 1891 mengikut prinsip *uti possidetis*

juris. Hal ini berdasarkan kepada dakwaan bahawa kewujudan sempadan yang sedia ada sudah pun dipersetujui oleh pihak British dan Belanda setelah Indonesia dan Malaysia mencapai kemerdekaan (Mak 2008).

Seperti Malaysia, Indonesia juga turut bergantung kepada prinsip kawalan efektif. Jakarta mendakwa bahawa rakyat Indonesia telah lama menggunakan pulau-pulau tersebut sebagai kawasan perikanan (International Court of Justice 2002a). Indonesia turut berpendapat bahawa sekiranya ICJ menolak tuntutannya berdasarkan kepada Konvensyen 1891, Jakarta masih berkelayakan untuk menuntut hak pemilikan Pulau Ligitan dan Sipadan sebagai pewaris kepada Sultan Bulungan yang telah mentadbir kedua-dua pulau tersebut sebelum ia menjadi sebahagian wilayah naungan Belanda pada tahun 1878 (International Court of Justice 2002a).

KEPUTUSAN MAHKAMAH KEADILAN ANTARABANGSA (ICJ)

Ternyata Malaysia dan Indonesia menggunakan aspek sejarah dan prinsip kawalan efektif dalam tuntutan mereka. Walau bagaimanapun, ICJ kurang yakin bahawa Pulau Ligitan dan Sipadan terletak di bawah penguasaan Sultan Bulungan atau Sultan Sulu (International Court of Justice 2002a). Disebabkan hal ini, ICJ mengaplikasikan prinsip kawalan efektif di dalam menentukan hak dan kedaulatan ke atas kedua-dua pulau tersebut. Seterusnya ICJ menilai aktiviti berterusan yang dilakukan serta niat untuk melaksanakan hak dan kedaulatan yang dibuktikan oleh sesebuah negara ke atas wilayah yang dituntut (International Court of Justice 2002a).

Dalam kes ini, ICJ memperakukan bahawa aktiviti pengutipan telur penyu yang telah disahkan oleh pihak berkuasa Borneo Utara di Pulau Ligitan dan Sipadan merupakan aktiviti ekonomi lazim berdasarkan kepada pelaksanaan Ordinan Pemuliharaan Penyu tahun 1917 (Rothwell et al. 2018). Selain daripada itu, ICJ turut memperakukan pihak berkuasa koloni Borneo Utara British membina rumah api di Pulau Sipadan pada tahun 1962 dan Pulau Ligitan pada tahun 1963 (International Court of Justice 2002b). Kedua-dua rumah api tersebut kemudiannya berfungsi sebagai titik navigasi kepada aktiviti perkapalan disekitar kawasan tersebut. Tanggungjawab terhadap penyelenggaraan kedua-dua rumah api itu kemudiannya diserahkan kepada pihak berkuasa Malaysia sejak tahun 1963 (International Court of Justice 2002a). Maka,

ICJ menyimpulkan bahawa kedua-dua rumah api tersebut diselenggara oleh pihak berkuasa Malaysia sehingga kini (International Court of Justice 2002a). Indonesia pula gagal menyuarakan sebarang bantahan terhadap aktiviti tersebut (International Court of Justice 2002a). Tambahan pula aktiviti perikanan yang dilakukan oleh nelayan Indonesia di kawasan tersebut tidak menggambarkan suatu aktiviti yang diselia secara rasmi oleh pihak kerajaan. Maka, aktiviti tersebut tidak menunjukkan prinsip *titre de souverain* (atas nama kedaulatan) (International Court of Justice 2002a). Berbanding dengan Indonesia, ICJ berpendapat bahawa Malaysia lebih menunjukkan prinsip *animus occupandi* yang merujuk kepada niat sesebuah kuasa untuk melaksanakan pentadbiran di sesuatu kawasan. Justeru itu, pada tahun 2002, ICJ memutuskan bahawa Pulau Ligitan dan Sipadan adalah hakmilik Malaysia berdasarkan kepada prinsip kawalan efektif (International Court of Justice 2002a).

PEMILIKAN PEDRA BRANCA

Selain daripada pertikaian pemilikan ke atas Pulau Sipadan dan Ligitan, Malaysia juga terlibat di dalam konflik tuntutan Pedra Branca atau dikenali sebagai *Pulau Batu Puteh* dengan Singapura. Konflik wilayah berhubung hak dan kedaulatan ini bermula seawal tahun 1980-an apabila Singapura menyuarakan bantahan rasmi kepada Kuala Lumpur

sebagai tindak balas terhadap peta Malaysia yang dikenali sebagai "*Territorial Waters and Continental Shelf Boundaries of Malaysia*" yang diterbitkan pada 21 Disember 1979. Menurut peta tersebut, Pedra Branca dianggap sebagai sebahagian daripada wilayah Malaysia (Ministry of Foreign Affairs Singapore n.d).

Seperti yang digambarkan di Peta 2, lokasi dan ciri-ciri geografi Pedra Branca sememangnya menarik. Pedra Branca ialah sebuah pulau granit yang terletak di bahagian timur Selat Singapura berhadapan Laut China Selatan. Pedra Branca bersaiz 137 meter panjang, 60 meter lebar dan meliputi kawasan kira-kira 8,560 meter persegi ketika air surut. Pulau tersebut terletak pada kira-kira 24 batu nautikal ke arah timur Singapura dan 7.7 batu nautikal ke arah selatan negeri Johor, Malaysia (International Court of Justice 2004a). Konflik pemilikan Pedra Branca ini juga melibatkan konflik hak dan kedaulatan ke atas Batuan Tengah (Middle Rocks) dan Tubir Selatan (South Ledge) yang turut terletak di Selat Singapura.

Malaysia mengaplikasikan aspek sejarah sebagai salah satu prinsip dalam tuntutananya. Menurut Kuala Lumpur, hak dan kedaulatan ke atas Pedra Branca adalah secara semulajadi terletak dibawah bidangkuasa Kesultanan Johor menerusi prinsip *time immemorial* (wujud atau berterusan untuk masa yang lama sebelum undang-undang moden dipraktikkan) (International Court of Justice

PETA 2. Pedra Branca, Middle Rocks dan South Ledge

Sumber: Asian Maritime Transparency Initiative <https://amti.csis.org/maritime-disputes/>. Retrieved on: 16 May 2017.

2008a). Malaysia juga turut mengemukakan *Anglo-Dutch Treaty* 1824 yang meletakkan kawasan Pedra Branca sebagai sebahagian kawasan penguasaan pengaruh pihak British. Perjanjian tersebut sekaligus mengesahkan status Pedra Branca sebagai wilayah Kesultanan Johor.

Malaysia juga turut menolak pandangan Singapura terhadap kepercayaan masyarakat Melayu tradisional berhubung dengan konsep kedaulatan sesebuah wilayah. Menurut Singapura, konsep kedaulatan adalah berdasarkan kepada kawalan ke atas sekumpulan masyarakat dan bukannya ke atas wilayah (International Court of Justice 2008). Sebaliknya, Kuala Lumpur pula berpendapat bahawa konsep kedaulatan adalah berdasarkan gabungan kawalan masyarakat *dan* penguasaan wilayah (International Court of Justice 2008). Selain daripada itu, kerajaan Malaysia turut menekankan bahawa Pedra Branca kerap dikunjungi oleh golongan pelayar dan orang laut yang mempunyai hubungan rapat dengan kerajaan Johor. Situasi ini membuktikan bahawa kerajaan Johor menyedari kewujudan Pedra Branca, justeru menolak dakwaan Singapura bahawa status kawasan itu adalah *terra nullius* yang merujuk kepada sesebuah wilayah yang tidak dimiliki oleh mana-mana kuasa (International Court of Justice 2004b).

Kuala Lumpur menegaskan bahawa Johor tidak mempunyai sebarang niat yang melibatkan penyerahan hak ke atas Pedra Branca kepada United Kingdom melainkan sekadar memberi kebenaran kepada pihak British untuk membina dan seterusnya menyelenggara Rumah Api Horsburgh di atas pulau tersebut. Malaysia turut menjelaskan bahawa tindakan United Kingdom dan pewarisnya Singapura di dalam menyelenggara rumah api itu dilihat sebagai sekadar tanggungjawab pihak penjaga rumah api (International Court of Justice 2004b).

Berhubung dengan isu hak dan kedaulatan ke atas Middle Rocks dan South Ledge pula, Malaysia menegaskan bahawa kedua-dua kawasan tersebut tidak pernah dianggap sebagai sebahagian daripada Pedra Branca akan tetapi masih terletak di bawah bidangkuasa Johor (International Court of Justice 2004b). Tambahan pula, Malaysia telah melaksanakan kawalan efektif dari masa ke masa di kawasan tersebut. Situasi ini dibuktikan melalui satu dokumen sulit dalaman yang bertarikh 16 Julai 1968 iaitu Surat Pengisytiharan (Letter of Promulgation) yang ditandatangani oleh Ketua Tentera Laut Diraja Malaysia, Commodore Thanabalasingam, yang mengesahkan bahawa Pedra

Branca, Middle Rocks dan South Ledge terletak di dalam kawasan perairan Malaysia. Huraian tersebut kemudiannya menjadi sebahagian daripada Akta Perikanan Malaysia 1985 (International International Court of Justice 2004b). Selain daripada itu, kerajaan Malaysia turut memberikan konsesi penggalan petroleum kepada *Continental Oil Company of Malaysia* pada tahun 1968 yang merangkumi kawasan Middle Rocks dan South Ledge (International International Court of Justice 2004b). Malah, Malaysia juga menegaskan bahawa Singapura tidak pernah mengeluarkan sebarang protes terhadap tindakan Kuala Lumpur. Singapura tidak pernah mengutarakan sebarang tuntutan ke atas Middle Rocks dan South Ledge semasa proses Malaysia menuntut hakmilik Pedra Branca pada tahun 1980-an (International Court of Justice 2008).

Sementara itu, Singapura pula menegaskan bahawa Pedra Branca adalah berstatus *terra nullius* (International Court of Justice 2004). Kenyataan ini bercanggah dengan tuntutan Malaysia yang menyatakan bahawa hakmilik Pedra Branca terletak di bawah bidang kuasa Kesultanan Johor. Seterusnya, Singapura menjelaskan bahawa kerajaannya dan pentadbir yang terdahulu, United Kingdom, telah melaksanakan prinsip kawalan efektif yang berterusan ke atas Pedra Branca sejak tahun 1847 (International Court of Justice 2004a).

Selain daripada pembinaan rumah Api Horsburgh pada tahun 1851, Singapura seringkali menyelesaikan masalah insiden kapal karam di persekitaran kawasan perairan Pedra Branca (International Court of Justice 2004a). Dalam masa yang sama, Singapura turut melaksanakan kawalan eksklusif terhadap lawatan ke pulau tersebut, termasuklah mengeluarkan permit kepada para pegawai kerajaan Malaysia untuk melakukan kajian saintifik (International Court of Justice 2004a). Singapura turut mendakwa bahawa kerajaan Malaysia tidak pernah menyuarakan bantahan rasmi dalam menaikkan bendera Singapura di Pedra Branca, sebagaimana yang telah dilakukan ke atas Pulau Pisang yang terletak di bawah penguasaan Malaysia sejak tahun 1968 (International Court of Justice 2004a). Di samping itu juga, Tommy Koh, bekas Duta Singapura ke Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu menegaskan bahawa Malaysia tidak pernah membantah pengurusan Pedra Branca secara berterusan oleh Singapura (Ministry of Foreign Affairs Singapore 2007a, n.d).

Berhubung dengan isu hak dan kedaulatan ke atas Middle Rocks dan South Ledge, Singapura

menegaskan bahawa Middle Rocks dan South Ledge yang dianggap sebagai sebahagian daripada Pedra Branca, adalah hakmilik negara tersebut (International Court of Justice 2004a). Penegasan ini dibuat berdasarkan fakta bahawa kedudukan kedua-dua kawasan ini berada di dalam lingkungan kawasan perairannya. Singapura menganggap Pedra Branca, Middle Rocks dan South Ledge sebagai satu entiti maritim yang tidak boleh dipisahkan berdasarkan kepada kes pertikaian Pulau Palmas pada tahun 1932 (Ministry of Foreign Affairs Singapore 2007b n.d). Singapura turut menekankan bahawa tidak terdapat sebarang bukti kukuh yang menunjukkan kerajaan Malaysia telah menunjukkan kuasa autoriti ke atas Middle Rocks dan South Ledge. Memandangkan Singapura secara konsisten melaksanakan kawalan efektif ke atas Pedra Branca dan kawasan sekitar perairannya, maka ia berpendapat bahawa hak ke atas Pedra Branca, Middle Rocks dan South Ledge adalah miliknya.

KEPUTUSAN ICJ

Pada 23 Mei 2008, ICJ memutuskan Pedra Branca adalah kepunyaan Singapura, manakala Middle Rocks adalah hakmilik Malaysia (International Court of Justice 2008). Keputusan berhubung Middle Rocks adalah berdasarkan Malaysia sebagai pewaris kepada Kesultanan Johor. Pihak Mahkamah akur bahawa South Ledge terletak pada ketinggian air pasang rendah. Disebabkan tidak terdapat sebarang persetujuan sempadan maritim yang wujud berhubung kriteria yang terdapat pada South Ledge, maka pihak mahkamah gagal memutuskan isu hak dan kedaulatan. Justeru itu, status South Ledge masih menjadi tanda tanya sehingga hari ini. Sebaliknya ICJ menegaskan status South Ledge mesti ditentukan berdasarkan lokasinya, sama ada di laut wilayah Malaysia mahupun Singapura (*AsiaOne* 2008).

Pada masa yang sama, pihak ICJ mendapati bahawa konsep kedaulatan Melayu tradisional merangkumi kombinasi kawalan terhadap wilayah dan rakyat jelata. Memandangkan Pedra Branca pada awalnya menjadi milik Kesultanan Johor sejak tahun 1512 lagi, isu kedaulatan secara jelasnya berpihak kepada Malaysia (International Court of Justice 2008). Keadaan ini secara tidak langsung menolak dakwaan Singapura bahawa Branca adalah *terra nullius* (International Court of Justice 2008). Tambahan pula, ICJ menghadapi kesukaran dalam menginterpretasikan tindakan Sultan Johor. Adakah baginda memberikan kebenaran kepada pihak

British untuk membina dan menjalankan operasi rumah api Horsburgh ataupun hanya memberi kebenaran menggunakan Pedra Branca sebagai tempat pembinaan rumah api (International Court of Justice 2008).

Berdasarkan keputusan kes Pulau Palmas tahun 1932, dalam keadaan yang tertentu, pemilikan wilayah boleh bertukar milik sekiranya sesebuah negara yang mempunyai hak pemilikan asal gagal menyuarakan bantahan terhadap niat dan tindakan negara lain di dalam melaksanakan hak dan kedaulatan ke atas wilayah yang terlibat (Pertubuhan Bangsa-bangsa Bersatu, 1949). ICJ sedia maklum bahawa Johor gagal menyuarakan bantahan dan berdiam diri terhadap aktiviti Singapura di Pedra Branca disebabkan oleh faktor kolonialisme British. Tambahan pula, tindakan mendiamkan diri diteruskan oleh Kuala Lumpur setelah Malaysia dibentuk pada tahun 1963 (*Channel News Asia* 2007). Memandangkan tiada sebarang reaksi dan bantahan daripada Malaysia, ICJ memutuskan Pedra Branca adalah milik Singapura (International Court of Justice 2008).

PERBINCANGAN DAN ANALISIS

Isu pertikaian wilayah berpotensi menukar konflik kepada peperangan (Wiegand 2011). Aspek kolonialisme di Asia Tenggara telah menyebabkan kewujudan beberapa konflik pertikaian wilayah. Walau bagaimanapun, keupayaan sesebuah negara di dalam menguruskan isu pertikaian wilayah adalah mencabar kerana perkara tersebut mencerminkan kredibiliti, kekuatan dan populariti kerajaan sesebuah negara. Kajian ini menunjukkan mekanisme perundangan konflik efisien dalam menyelesaikan konflik antarabangsa berbanding dengan kaedah pengurusan yang lain (Gent 2013). Tidak dapat dinafikan bahawa ICJ mempunyai akauntabiliti dalam menyelesaikan sebarang masalah di antara pihak yang berkonflik tanpa wujudnya prejudis (Strachan 2009).

Walaupun ICJ adalah sangat efektif dalam menyelesaikan konflik, namun beberapa negara yang berkonflik masih enggan menggunakan institusi tersebut. Kebanyakan negara enggan mengambil risiko kehilangan wilayah kerana ianya berkait rapat dengan kepentingan negara. Tambahan pula, reputasi kerajaan sesebuah negara akan terjejas kerana gagal untuk mempertahankan kedaulatan wilayah yang terlibat. Keengganan juga berkait dengan keputusan ICJ yang tidak mengikat

mana-mana negara berkonflik untuk mematuhi keputusan yang diberikan (Strachan 2009; Gedrich 1997). Situasi ini memberi gambaran bahawa negara-negara yang berkonflik tidak mempunyai obligasi untuk mematuhi keputusan ICJ (Strachan 2009; Gedrich 1997).

Namun, kerajaan Malaysia mengambil langkah berani dengan membawa kes-kes pertikaian wilayah dengan negara jirannya ke ICJ. Ini adalah kerana Kuala Lumpur berpendapat bahawa Persatuan Negara-negara Asia Tenggara/Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) bukanlah mekanisme penyelesaian konflik yang sesuai. Kuala Lumpur memahami bahawa ASEAN lebih mementingkan kesepakatan dan keharmonian serantau daripada menangani isu-isu sensitif (Wain 2012). Malaysia juga berpendapat ahli-ahli ASEAN yang terlibat dalam pertikaian wilayah dengan Kuala Lumpur berkemungkinan besar tidak akan memaparkan objektiviti dalam menyelesaikan isu pertikaian wilayah yang melibatkan Singapura dan Indonesia (Ching 1997). Namun, dasar luar Malaysia akur kepada norma-norma ASEAN yang mementingkan penyelesaian masalah tanpa kekerasan dan tidak mencampuri hal ehwal domestik negara lain secara langsung (Nor Azizan, Zarina & Rashila 2011). Dengan membawa kes pertikaian wilayah ke ICJ, Malaysia dapat menjaga hubungan diplomatik dengan Singapura dan Indonesia.

Kejayaan ICJ dalam menyelesaikan konflik wilayah Malaysia dengan Singapura dan Indonesia menunjukkan bahawa institusi tersebut adalah medium yang efektif memandangkan keputusan penghakimannya diterima oleh pihak yang terlibat (Strachan 2009). Malah, Malaysia menyambut keputusan ICJ dengan reaksi yang sederhana supaya tidak menyinggung perasaan Jakarta (Butcher 2013). Walaupun Indonesia kehilangan hakmilik Pulau Ligitan dan Pulau Sipadan, keputusan tersebut tidak dicabar atas semangat kekeluargaan. Menurut Panglima Tentera Nasional Indonesia (TNI) Jen Endriartono Sutarto,

Indonesia menghormati keputusan yang dibuat oleh Mahkamah Keadilan Antarabangsa (ICJ) pada 17 Disember lepas walaupun ia tidak menyebelainya dan menyebabkan republik itu kehilangan dua pulau...kita (Indonesia) menghormati keputusan oleh ICJ dan tidak mahu ia (isu Pulau Sipadan dan Ligitan) berpanjangan (Utusan Online 2012).

Malaysia juga menunjukkan sikap profesionalisme selepas Kuala Lumpur kehilangan hak milik Pedra Branca walaupun ia selama ini

dianggap sebagai sebahagian negeri Johor. Pada 23 Mei 2008, Menteri Luar Negeri Malaysia pada ketika itu, Dr. Rais Yatim (2008-2009) menganggap keputusan ICJ adil dan pada masa yang sama tidak menjejaskan hubungan bilateral Malaysia yang kukuh dengan Singapura (*The Star* 2008). Timbalan Perdana Menteri Malaysia pada masa itu Najib Tun Razak (2004-2009), berpendapat bahawa keputusan ICJ seimbang memandangkan Middle Rocks diberikan kepada Kuala Lumpur (*The Straits Times* 2008). Disebabkan ketiga-tiga negara yang terlibat bersetuju untuk membawa kes pertikaian wilayah ke ICJ dan kemudiannya mematuhi keputusan institusi tersebut, sebarang kemungkinan konflik serantau dapat dielakkan. Pendekatan yang diambil oleh Malaysia dalam menggunakan khidmat institusi antarabangsa bagi menyelesaikan pertikaian wilayah mencerminkan kematangan kerajaan Malaysia dalam menangani isu-isu sensitif.

Baru-baru ini, Malaysia memfailkan kes rayuan kepada ICJ pada tahun 2017 untuk menyemak semula keputusan penghakiman ke atas hakmilik Pedra Branca setelah menemui tiga dokumen baru di Arkib Kebangsaan di United Kingdom sekitar bulan Ogos 2016 dan Januari 2017 (*Berita Harian Online* 2018). Dokumen-dokumen tersebut berkait dengan surat-menyurat dalaman pihak berkuasa tanah jajahan Singapura pada tahun 1958, satu laporan berhubung dengan insiden domestik yang telah difailkan pada tahun yang sama oleh pegawai tentera laut British dan akhirnya, satu peta bersertakan catatan pada sekitar tahun 1960-an berhubung dengan operasi tentera laut dikawasan perairan Pedra Branca. Ketiga-tiga dokumen baru ini digunakan sebagai bukti bahawa pentadbiran Singapura sememangnya mengiktiraf hak dan kedaulatan Johor ke atas pulau tersebut (*Channel News Asia* 2017). Sebagai reaksi kepada tindakan kerajaan Malaysia, Singapura telah memfailkan pemerhatian bertulis kepada ICJ berhubung kebolehterimaan permohonan Malaysia untuk membuka semula kes tersebut. Justeru itu, ICJ mengumumkan bahawa ia akan mengadakan pendengaran awam semakan penghakiman berhubung dengan Pedra Branca dari 11 sehingga 18 Jun 2018. Situasi ini sepatutnya diikuti oleh hujah lisan oleh Malaysia dan Singapura pada bulan Jun 2018 (*Berita Harian Online* 2018). Walau bagaimanapun, dengan pemerintahan baharu di bawah parti Pakatan Harapan, kerajaan Malaysia mengumumkan pada 30 Mei 2018 bahawa rayuan tersebut digugurkan (*The Star Online* 2018). Dapat diandaikan Malaysia berpendapat

pertikaian hak dan kedaulatan ke atas Kepulauan Spratly lebih berpotensi menjejaskan keselamatan negara berbanding dengan isu pemilikan Pedra Branca (*New Straits Times* 2018). Di samping itu, Malaysia juga mengumumkan bahawa Middle Rocks akan diperbesarkan sebagai sebuah pulau kecil disebabkan kedudukannya strategik di pintu masuk laluan maritim Selat Singapura (*Berita Harian Online* 2018).

Disebabkan status South Ledge belum ditentukan, ICJ telah menyerahkan soal hak dan kedaulatan South Ledge kepada Malaysia dan Singapura (Strachan 2009). Apabila situasi sedemikian timbul, kebiasaannya pihak berkonflik akan bersetuju mewujudkan suatu rangka kerja pembangunan bersama untuk mengelakkan pertindihan tuntutan terhadap ZEE (Bernard n. d.). Pembangunan bersama membolehkan perkongsian sumber tanpa mewujudkan sebarang ketegangan. Bagi Malaysia, pendekatan yang sama telah diimplementasikan dengan Bangkok di Teluk Thailand sejak tahun 1979 dimana kedua-dua pihak bersetuju mentadbir kawasan tersebut secara bersama.

Maka, Malaysia dan Singapura bersetuju untuk membentuk rangka kerja pembangunan bersama di South Ledge bagi menjaga hubungan bilateral. Kedua-dua negara ini telah menubuhkan Jawatankuasa Teknikal Bersama untuk menentukan sempadan maritim sekitar perairan Pedra Branca (Salleh 2017). Mesyuarat pertama yang diadakan pada 3 Jun 2008 membawa kepada penubuhan Jawatankuasa Kerja Kajiselidik Bersama untuk membincangkan pelbagai isumaritim sekitar perairan Pedra Branca (Ministry of Foreign Affairs of Singapore the Second Malaysia n.d). Jawatankuasa tersebut mencadangkan agar Malaysia dan Singapura menyediakan bantuan kemanusiaan kepada mana-mana kapal yang terlibat dalam kemalangan di persekitaran kawasan Pedra Branca, Middle Rocks dan South Ledge (Ministry of Information Communications and the Arts Singapore 2008). Pada tahun 2008, Malaysia dan Singapura juga bersetuju bahawa aktiviti perikanan dijalankan seperti biasa dalam lingkungan 0.5 batu nautikal di luar persisiran pantai Pedra Branca, Middle Rocks dan South Ledge (Ministry of Information Communications and the Arts Singapore 2008). Setakat ini, tidak wujud sebarang konflik bilateral berhubung dengan South Ledge walaupun pembangunan bersama yang dirancang belum lagi diusahakan.

KESIMPULAN

Malaysia percaya bahawa isu pertikaian wilayah seharusnya diselesaikan mengikut prosedur undang-undang antarabangsa. Demi menjaga hubungan baik dengan negara jiran, Malaysia merujuk kes Pulau Ligitan dan Pulau Sipadan serta Pedra Branca ke ICJ. Setelah keputusan penghakiman ICJ ke atas kes Pulau Ligitan dan Sipadan dibuat pada tahun 2002 berpihak kepada Malaysia, Kuala Lumpur sekali lagi membawa kes pemilikan Pedra Branca, Middle Rocks dan South Ledge ke ICJ. Walaupun Malaysia berjaya mendapatkan hak dan kedaulatan ke atas Pulau Ligitan dan Pulau Sipadan, tetapi Kuala Lumpur kehilangan hak ke atas Pedra Branca pada tahun 2008. Kerajaan Malaysia akur pada penghakiman tersebut. Pada masa yang sama, hak ke atas Middle Rocks diberikan kepada Malaysia. Justeru itu, Malaysia meneruskan aktiviti maritimnya di kawasan persekitaran berkenaan. Umpamanya pada tahun 2016, Kuala Lumpur telah membina Pangkalan Maritim Abu Bakar di atas Middle Rocks. Kemudahan yang terdapat di pangkalan tersebut termasuk jeti, helipad dan juga sebuah rumah api. Boleh disimpulkan bahawa pembinaan infrastruktur tersebut bertujuan untuk mengukuhkan kedaulatan Malaysia serta membolehkan kajian saintifik marin dilakukan oleh Malaysia (*Malaymail Online* 2017). Oh Ei Sun, seorang pengkaji daripada S. Rajaratnam School of International Studies, sebuah institusi penyelidikan di Singapura, berpendapat pembinaan pangkalan tersebut dilihat sebagai sesuatu tindakan yang positif di mana fasiliti tersebut mempunyai kapasiti menangani masalah keselamatan maritim bersama (Teoh 2017).

Keputusan yang diambil oleh Malaysia, Indonesia dan Singapura bukan sahaja telah membuktikan faedah-faedah yang diperolehi melalui penghakiman ICJ, tetapi juga jelas memaparkan sifat akur kepada undang-undang antarabangsa. Sehubungan dengan itu, Malaysia boleh menggunakan pendekatan yang sama untuk mempertimbangkan kes pertikaian wilayah yang masih belum diselesaikan dengan negara jiran. Hal ini adalah disebabkan kebanyakan negara anggota ASEAN, termasuk Malaysia tidak mahu membawa kes pertikaian wilayah ke Majlis Tertinggi ASEAN/*ASEAN High Council*. Keadaan ini disebabkan organisasi tersebut tidak pernah menghakimi mana-mana kes tuntutan wilayah sebelum ini. Maka, keberkesanan ICJ dilihat oleh Malaysia sebagai suatu alternatif positif dalam menyelesaikan sebarang

konflik tuntutan wilayah. Justeru itu, kes Pulau Ligitan dan Sipadan serta Pedra Branca boleh menjadi rujukan kepada negara-negara lain yang mempunyai konflik yang sama. Dengan berbuat demikian, hubungan bilateral antara negara jiran dan kestabilan rantau dapat dikekalkan.

RUJUKAN

- 3 UK Documents Cited for Malaysia's Application to Revise Pedra Branca Decision. 2017. *Channel News Asia*. 4 February. <http://www.channelnewsasia.com>. Retrieved on: 9 September 2017.
- Acharya Amitav. 2001. *Constructing a Security Community in Southeast Asia*: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/130/14133.pdf>. Retrieved on: 13 May 2017.
- Allison, M. E. & Hensel, P. R. 2002. Who Cares? Domestic Politics and the Management of Territorial Claims: Annual Meeting of the International Studies Association, 24 March, New Orleans.
- Anglo-Dutch Treaty of 1824 (Text in Dutch). <http://wvi.antenna.nl/nl/dh/geschiedenis/traktaat.html>. Retrieved on: 15 May 2017.
- Article 31 of Vienna Convention on the Law of Treaties 1969. <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201155/volume-1155-i-18232-english.pdf>. Retrieved on: 12 May 2017.
- Article 38 of Statute of the International Court of Justice. http://legal.un.org/avl/pdf/ha/sicj/icj_statute_e.pdf. Retrieved on: 12 May 2017.
- ASEAN and the Problem of Regional Order*. London: Routledge.
- Asri Salleh. 2007. Dispute resolution through third party mediation: Malaysia and Indonesia. *Intellectual Discourse* 15(2):147-165.
- B. A. Hamzah. 2018. Maritime boundary issues: Time for closure. *New Straits Times*. 31 July. <https://www.nst.com.my>. Retrieved on: 1 February 2019.
- Bernard, L. n.d. Prospect for Joint Development in the South China Sea. *Centre of International Law, National University of Singapore*. <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2013/06/Bernard-CSIS-Draft-1-June-2013-Prospect-for-Joint-Development-in-the-SCS.pdf>. Retrieved on: 17 May 2017.
- Busse, N. 1999. Constructivism and Southeast Asian security. *The Pacific Review* 12 (1): 39-60.
- Butcher, J. G. 2013. The International Court of Justice and the territorial dispute between Indonesia and Malaysia in the Sulawesi Sea. *Contemporary Southeast Asia* 35(2): 235-257.
- Ching, F. 1997. Resolving ASEAN's problems. *Far Eastern Economic Review* 23(1): 20-28.
- Fowler, M. & J. Bunck. 1996. What constitutes the sovereign state? *Review of International Studies* 22(4): 381-404.
- Fox, J. R. 1997. *Dictionary of International and Comparative Law*. 2nd edition. New York: Oceana Publications Inc.
- Gedrich, N. 1997. The International Court of Justice. <http://ggallarotti.web.wesleyan.edu/govt155/icj.html>. Retrieved on: 1 February 2019.
- Gent, S. E. 2013. The Politics of International Arbitration and Adjudication. *Penn State Journal of Law & International Affairs* 2(1): 66-77.
- Hafriza Burhanudeen. 2003. Separate opinions and declarations: The language choices of judges. *Akademika* 62(1): 3-16. <http://ejournal.ukm.my/akademika/article/view/2922/1857>. Retrieved on: 14 February 2019.
- Harding, C. & Lim, C. L. 1999. The significance of Westphalia: An Archaeology of the international legal order. In *Renegotiating Westphalia: Essays and Commentary on the European and Conceptual Foundations of Modern International Law*, edited by C. Harding and C.L. Lim, 1-25, The Hague: Kluwer Law International.
- Hasjim Djalal. 2013. Dispute between Indonesia and Malaysia on the sovereignty over Sipadan and Ligitan Islands. *Jurnal Opinio Juris* 12(10): 8-25.
- How ICJ Arrived at its Decision. 2008. *AsiaOne*. 28 May. <http://www.asiaone.com>. Retrieved on: 9 April 2017.
- http://legal.un.org/riaa/cases/vol_II/829-71.pdf Retrieved on: 28 April 2017.
- <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201155/volume-1155-i-18232-english.pdf> Retrieved on: 12 May 2017.
- Huh, S. 2015. Title to territory in the post-colonial era: Original title and terra nullius in the ICJ Judgement on cases concerning Ligitan/Sipadan (2002) and Pedra Branca (2008). *European Journal of International Law* 26(3): 709-725.
- Huth, P. K. 2000. *Standing Your Ground: Territorial Disputes and International Conflict*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- International Court of Justice. 2002a. *Case Concerning Sovereignty over Pulau Ligitan and Pulau Sipadan (Indonesia V. Malaysia) (Merits)*. <https://www.icj-cij.org/files/case-related/102/10570.pdf>. Retrieved on: 5 April 2017.
- International Court of Justice. 2002b. *Sovereignty over Pulau Ligitan and Pulau Sipadan (Indonesia / Malaysia) [Press Release]*. <https://www.icj-cij.org/files/case-related/102/102-20021217-PRE-01-00-EN.pdf>. Retrieved on: 5 April 2017.
- International Court of Justice. 2004a. *Memorial of Malaysia Volume 1*. <https://www.icj-cij.org/files/case-related/130/14139.pdf>. Retrieved on: 13 May 2017.
- International Court of Justice. 2004a. *Memorial of Singapore volume 1*.
- International Court of Justice. 2008. *Case Concerning the Sovereignty over Pedra Branca, Middle Rocks and*

- South Ledge (Malaysia/Singapore)*. <https://www.icj-cij.org/files/case-related/130/130-20080523-JUD-01-00-EN.pdf>. Retrieved on: 9 April 2017.
- Joseph, P. 2017. *The SAGE Encyclopaedia of War: Social Science Perspectives*. California: SAGE Publications.
- Liang, M., & Liu, Z. 2013. Solution of Territory Dispute and Effective Control Principle: The Perspective of China and its Neighbouring Countries. *GSTF International Journal of Law and Social Sciences* 3(1): 42-47.
- Mak, J. N. 2008. Sovereignty in ASEAN and the Maritime Cooperation in the South China Sea. In Emmers, R& S. Bateman., S. G (Eds.), *Security and International Politics in the South China Sea: Towards a Co-operative Management Regime*. Oxford: Routledge.
- Malaysia Akan Bina Pulau di Batuan Tengah-Tun Mahathir 2018. *Berita Harian Online*. 30 May. <https://www.bharian.com.my>. Retrieved on: 13 October 2018.
- Malaysia Inaugurates New Maritime Base on Middle Rocks, Near Pedra Branca 2017. *The MalayMail Online*. 5 August. <http://www.themalaymailonline.com>. Retrieved on: 13 September 2017.
- Malaysia Memenangkan Sengketa Sipadan dan Ligitan. 2002. *Liputan6*. 18 December. <https://www.liputan6.com>. Retrieved on: 1 February 2019.
- Mancini, F. 2013. Uncertain Borders: Territorial Dispute in Asia. *Italian Institute for International Political Studies* (No. 180). http://www.ispionline.it/sites/default/files/publicazioni/analysis_180_2013_0.pdf Retrieved on: 4 April 2017.
- Md. Hafiz Yusoff Bakri. 2018. Bantah Malaysia Tarik Diri. *Utusan Online*. 3 June. <http://www.utusan.com.my>. Retrieved on: 1 February 2019.
- Ministry of Foreign Affairs of Singapore. 2007a. *Oral argument by Mr. Tommy Koh, Ambassador -at-Large, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Singapore, Professor of Law at the National University of Singapore on 6 November 2007*. https://www.mfa.gov.sg/content/mfa/media_centre/special_events/pedrabranca/press_room/sp_tr/2007/200711/press_200711_26.html. Retrieved on: 8 April 2017.
- Ministry of Foreign Affairs of Singapore. 2007b. *Second oral argument by Mr. Alain Pellet, Professor at the University of Paris X-Nanterre, member and former Chairman of the United Nations International Law Commission, 9 November 2007*. https://www.mfa.gov.sg/content/mfa/media_centre/special_events/pedrabranca/press_room/sp_tr/2007/200711/press_200711_16.html Retrieved on: 8 April 2017.
- Ministry of Foreign Affairs of Singapore. n.d. *International Court of Justice-Case concerning sovereignty over Pedra Branca, Middle Rocks and South Ledge*. https://www.mfa.gov.sg/content/mfa/media_centre/special_events/pedrabranca.html. Retrieved on: 8 April 2017.
- Ministry of Foreign Affairs of Singapore. n.d. *The Second Malaysia-Singapore Joint Technical Committee (Msjtc) Meeting on the Implementation of the International Court of Justice Judgment on Pedra Branca, Middle Rocks and South Ledge [Siaran Akhbar]*. https://www.mfa.gov.sg/content/mfa/media_centre/press_room/pr/2008/200808/press_200808280.html. Retrieved on: 17 April 2017.
- Ministry of Information Communications and the Arts. 2008. *Joint Press Statement by Dr Rais Yatim, Minister of Foreign Affairs of Malaysia and George Yeo, Minister for Foreign Affairs of Singapore: Meeting between Malaysia and Singapore on the Implementation of the International Court of Justice Judgment on Pedra Branca, Middle Rocks and South Ledge Singapore*. [Siaran Akhbar]. <http://www.nas.gov.sg/archivesonline/speeches/record-details/7e63d37d-115d-11e3-83d5-0050568939ad>. Retrieved on: 17 May 2017.
- Nazurah Ngah. 2018. 'Why is Malaysia Giving Up on Pulau Batu Puteh?' *New Straits Times*. 20 June. <https://www.nst.com.my>. Retrieved on: 13 October 2018.
- Noor Azam Shiari. 2002. Pulau Sipadan, Ligitan Hak Malaysia yang Sah. *Utusan Online*. 7 June. <http://ww1.utusan.com.my/>. Retrieved on: 1 February 2019.
- Noor Azam Shiari. 2002. Sipadan, Ligitan Milik kita -- Keputusan Majoriti 16-1 Panel Hakim ICJ Akhiri Pertikaian 33 Tahun. *Utusan Online*. 18 Disember. <http://ww1.utusan.com.my>. Retrieved on: 1 February 2019.
- Nor Azizan Idris, Zarina Zairina Othman & Rashila Ramli. 2011. Social Constructivism and Malaysia's International Relations. *Akademika* 81(1), 39-50. <http://ejournal.ukm.my/akademika/article/view/511/4107>. Retrieved on: 14 February 2019.
- Pan, J. 2009. *Toward A New Framework for Peaceful Settlement of China's territorial and Boundary Disputes*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- Pedra Branca Belongs to Singapore. 2008. *The Straits Times*. 24 May. <https://law.nus.edu.sg>. Retrieved on: 17 May 2017.
- Pendengaran Semakan Penghakiman Batu Puteh pada 18 Jun. 2018. *Berita Harian Online*. 6 April. <https://www.bharian.com.my>. Retrieved on: 8 April 2017.
- Penyelesaian Isu Sipadan, Ligitan Jadi Contoh Kepada Dunia. 2002. *Utusan Online*. 24 December 2012. <http://ww1.utusan.com.my>. Retrieved on: 1 February 2019.
- Ramli Dollah & Zainus Sagi Khusyairy Pangkas. 2017. Aktor Bukan Negara dan Keselamatan Nasional di Malaysia, 2013. *Akademika* 87(3), 17-31. <http://journalarticle.ukm.my/11263/1/12936-61624-1-PB.pdf> Retrieved on: 14 February 2019.
- Richardson, M. & International Herald Tribune. 1996. Negotiating A Dispute in 'The Spirit' Of ASEAN.

- The New York Times*. 24 September. <https://www.nytimes.com>. Retrieved on: 1 February 2019.
- Rothwell, D. R., Kaye, S., Afshin Akhtar-Kavari., Davis, R. & Saunders, I. 2018. *International Law: Cases and Materials with Australian Perspectives*. Third Edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Salleh Buang. 2017. Revisiting the ICJ Verdict. *News Strait Times*. 16 February. <https://www.nst.com.my>. Retrieved on: 17 May 2017.
- Scramble for Africa: Berlin Conference of 1884 - 1885 to Divide Africa. 2013. *Kasi Economics*. <https://kasideconomics.com/2013/03/30/scramble-for-africa-berlin-conference-of-1884-1885-to-divide-africa>. Retrieved on: 15 May 2017.
- Singapore Strings Arguments with Facts to Show Sovereignty over Pedra Branca. (2007). Channel News Asia. 21 November. <http://www.singapore-window.org>. Retrieved on: 13 October 2018.
- Singapore takes Pulau Batu Puteh, Malaysia gets Middle Rocks. 2008. *The Star Online*. 23 May. <http://www.thestar.com.my>. Retrieved on: 15 May 2017.
- Sipadan and Ligitan Island Maps. <https://www.google.com.hk/maps/@5.3778426,117.9922407,460123m/data=!3m1!1e3> Retrieved on: 18 May 2017.
- Statute of the International Court of Justice. http://legal.un.org/avl/pdf/ha/sicj/icj_statute_e.pdf. Retrieved on: 12 May 2017.
- Strachan, A. L. 2009. *Resolving Southeast Asian Territorial Disputes: A Role for the ICJ* (IPCS Issue Brief No. 133). [https://www.files.ethz.ch/isn/109205/IB133-SEARP-AnnaICJ_\(Read-Only\).pdf](https://www.files.ethz.ch/isn/109205/IB133-SEARP-AnnaICJ_(Read-Only).pdf) Retrieved on: 15 May 2017.
- Sumner, B. T. 2004. Territorial Disputes at the International Court of Justice. *Duke Law Journal* 53(6): 1779-1812.
- Teoh, S. 2017. Malaysia Opens Maritime Base near Pedra Branca. *The Straits Times*. 6 August. <http://www.straitstimes.com>. Retrieved on: 6 September 2017.
- Thomson, J.E. 1995. State Sovereignty in International Relations: Bridging the Gap between Theory and Empirical Research. *International Studies Quarterly* 39(2): 213-233.
- United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS). http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf Retrieved on: 16 May 2017.
- United Nations. 1949. *Island of Palmas Case (Netherlands, USA)*.
- Vienna Convention on the Law of Treaties 1969.
- Wain, B. 2012. Latent Danger: Boundary Disputes and Border Issues in Southeast Asia. *Southeast Asian Affairs*: 38-60.
- West Philippine Sea; Sabah and effectivities. 2012. *The Manila Times Online*. 12 June. <http://www.manilatimes.net>. Retrieved on: 10 May 2017.
- Wiegand, K. E. 2011. *Enduring Territorial Disputes Strategies of Bargaining, Coercive Diplomacy, and Settlement*. Athens: University of Georgia Press.
- World Court Drops Malaysia-Singapore Territorial Dispute. 2018. *The Star Online*. 1 June. <https://www.thestar.com.my>. Retrieved on: 13 October 2018.
- Azlie Ismail (corresponding author)
Department of East Asian Studies
Faculty of Arts and Social Sciences
University of Malaya
Malaysia
Email: azlie_dagreat88@yahoo.co.uk
- Geetha Govindasamy
Department of East Asian Studies
Faculty of Arts and Social Sciences
University of Malaya
Malaysia
Email: geethag@um.edu.my
- Received: 15 April 2018
Accepted: 16 Februari 2019

